

Melania Cincea. Interviu Ioana Nicolaie: „Am știut că nu mai pot lăsa nespuse povestea fantastică și incredibilă a mamei mele”

written by [Melania Cincea] | July 9, 2019

Cel mai nou roman al Ioanei Nicolaie, *Cartea Reghinei*, un volum apărut de curând la Humanitas, este tulburător. Și prin frumusețea stilului în care este scris, și prin tristețea poveștii, a unui Iov feminin, dintr-un spațiu nord-transilvan. O poveste reală, din viața autoarei, o poveste greu de spus, care s-a lăsat scoasă la lumină abia după 20 de ani.

„Nu-mi pare rău că am așteptat atât de mult, poate că a trebuit să-mi parcurg propriile experiențe de viață – de la cea a maternității până la cea a bolii – ca să pot înțelege mai bine ce se găsește în povestea Reghinei. Când am decis s-o scriu pe asta și nu pe cele două cărți pe care le aveam în minte, am făcut-o cu disperare, gândindu-mă că trebuie să mă grăbesc. Am știut că nu mai pot lăsa nespuse povestea fantastică și incredibilă a acestei femei. Mă găseam într-o cursă cu moartea, nu cu viața”, spune Ioana Nicolaie.

Am invitat-o la un dialog despre această carte, despre cum s-a născut ea, despre lucruri de care Ioana Nicolaie nu a mai vorbit până acum.

„Filonul autobiografic a fost foarte greu de decojit”

CV Ioana Nicolaie

S-a născut în Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud.

A publicat mai multe volume de versuri (*Poză retușată, Nordul, Credința, Cenotaf, Autoimun* – desemnat de către Uniunea Scriitorilor „Cartea Anului” 2013), antologia *Lomografii*, patru romane (*Cerul din burtă, O pasăre pe sârmă, Pelinul negru și Cartea Reghinei*) și literatură pentru copii (*Aventurile lui Arik, Arik și mercenarii și Ferbonia*).

A fost nominalizată la premii naționale și internaționale, cel mai important fiind Eastern European Literature Award. Volumul *Nordul* a apărut în germană, în 2008, *Cerul din burtă* a fost publicat, în 2013, în suedeză și în 2014, în bulgară, iar *O pasăre pe sârmă*, în sârbă. *Autoimun* a apărut în bulgară, în 2016. A fost inclusă în cincispre zece volume colective românești (*Ferestre '98, 40238 Tescani, Cartea cu bunici, Intelectuali la cratiță, Cartea simțurilor, Bucureștiul meu, Scriitori la poliție* etc.) și în numeroase reviste și antologii străine (*Poésie 2003: Roumanie, territoire d'Orphée, New European Poets, An Anthology of Contemporary Romanian Poetry* etc.).

Invitată pentru lecturi și conferințe la numeroase festivaluri naționale și internaționale de literatură. Selecții din versurile autoarei au apărut în Franța, Anglia, Germania, Austria, Canada, Suedia, Polonia, SUA și Bulgaria. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a PEN România.

(Sursă CV: *Humanitas*)

Ioana Nicolaie, *Cartea Reghinei* tulbură efectiv cititorul și prin frumusețea stilului în care e scrisă, și prin tristețea poveștii. Cum s-a declanșat dorința de a scrie această carte, pe care, spui, ți-ai propus să o scrii în urmă cu 20 de ani, dar abia acum ai reușit, când ai simțit că te afli într-un echilibru sufletesc?

Răspunsul e mai nuanțat. Pe o anumită linie a cărții a existat acest blocaj interior, pe linia care ține mai cu seamă de biografie, nu cea care se raportează la ficțiune. În *Cartea Reghinei* sunt două direcții principale interconectate, cea infuzată de irealitate și cea a unei povești de familie. Prima mizează pe mixul de fabulos, de fantezie, de lume aflată în afara timpului. Toate poveștile care apar în carte sunt cumva recuperări ale celor auzite de mine în copilărie și, sigur, augmentări, nuanțări ale lor. A doua direcție este cea emoțională și se centrează pe biografia unei fete, a unei femei tinere, a unei vârstnice, narate nu în cronologia ei, ci cumva simultan.

Filonul autobiografic a fost foarte greu de decojit. A fost complicat pentru că rupe cojile unui miez traumatic, foarte greu de rostit, căci trebuie dezvelit dintr-o sumedenie de clișee, de prejudecăți și de condiționări: cât spui din ceea ce ți se întâmplă rău, cât spui din suferințele tale, cât lași să se vadă. Dacă ești femeie, nu lași să se vadă aproape nimic, trebuie să taci, să înduri, pentru că dacă află vecinii, află întreaga comunitate și intri într-un fel de dizgrație.

Povestea, în două vorbe, e a unei fete care se căsătorește la 15 ani, din cauza unor cutume precise, și care mai apoi își traversează viața cu bunele și mai ales cu dramele ei.

„În *Cartea Reginei* se găsea un fel de nucleu incandescent de nu m-am putut apropia la începutul carierei literare”

Reghina, eroina din acest roman al tău, la fel ca mama ta, are 12 copii, și una, și cealaltă au avut probleme cu ultima sarcină, apoi într-unul dintre copiii Reghinei, în *Fata pe moarte*, am impresia că o recunosc pe Agustina, din *Pelinul negru*, adică pe una dintre surorile tale. Apoi, Văralia trimite spre Sângeorzul tău natal. Este o carte pe care ai scris-o din nostalgie după o lume lăsată demult în urmă sau din dorința de a scoate la suprafață, cumva eliberator, lucruri nespuse, care te apăsau?

Lucrurile sunt ceva mai complexe și se referă la literatura mea în general. Mă plictisesc de obicei de același gen literar, de aceea propun lumi și abordări noi de la un volum la altul. Am debutat cu poezie, prima mea carte încerca să surprindă o poveste de iubire într-un cadru urban, o istorie amoroasă din Bucureștiul anilor 90. Însă cartea următoare a fost scrisă în cu totul alt registru, căci în ea vorbeam pentru prima dată despre nordul meu transilvan. Cam acesta e, schematic vorbind, felul de a-mi dezvălui mie mai întâi, apoi altora, arhipelagul meu literar. Fiecare insulă e diferită, cu alt peisaj și alte alcătuirii. Între insule se găsesc și zone de trecere, precum *Cerul din burtă*, cărți de graniță ale mele, care-au venit ca un cadou, căci nu le-am așteptat și nu le-am bănuțit existența. Marea insulă a literaturii pentru copii e cea mai exotica dintre toate. Nu credeam că voi ajunge vreodată pe ea, darămite s-o mai explorez și cu atâta pasiune. După ce scriu o carte pentru oameni mari, prefer să încep una pentru copii. E o chestiune de echilibru sufletesc și de sănătate a minții. În volumele pentru cei mici, de la *Arik* la *Vertijia*, exerseș gratuitatea totală, libertatea totală, ludicul, dar și experimentul literar. Prin urmare, mi-e greu să împac cele două fețe ale mele, pentru că, dacă scot un volum, cum este *Cartea Reghinei*, și scriu în paralel o carte pentru copii, aceasta din urmă mi-o subminează pe prima. La noi, literatura pentru copii este percepută ca un gen inferior. A trebuit să-mi asum povestea asta, crezând totuși că această prejudecată, care a făcut ca ani de zile să nu existe premii pentru literatură pentru copii, poate fi schimbată. În fond, câteva dintre marile cărți ale umanității sunt scrise pentru copii: de la *Micul prinț*, la *Alice în Țara Minunilor*.

Pe acest tablou se mai grefează – și ajung, în sfârșit, la răspunsul la întrebare – biografia mea. Am știut întotdeauna că voi scrie despre nordul meu transilvan, așa cum l-am trăit, cum l-am cunoscut din interior, așa cum m-am ivit acolo, într-un loc fabulos, în care totul este aidoma realismului magic sud-american. Întâlnirile diferite ale celor doi bunici ai mei cu zânele au fost reale, copil fiind am crezut în ele. Pe una o relatez în *Pelinul negru*, pe cealaltă, în *Cartea Reghinei*. N-a fost nevoie să ficționalizeș prea mult. Proximitatea asta a mitului, a fabulosului a fost cea care m-a fascinat în primii ani de viață.

Apoi, este povestea de familie, o familie cu 12 copii, o lume incredibilă, care are relații specifice, care se dezvăluie în mod neobișnuit. Am știut că trebuie să vorbesc și despre asta, mi-am dat seama că dacă eu sunt martorul, vocea, atunci trebuie să lupt ca acest glas al meu să se audă. Nu am putut face asta la începutul carierei mele literare, pentru că în *Cartea Reginei* se găsea un fel de nucleu incandescent de care știam că nu mă pot apropia decât cu un costum de protecție extraordinar de bun. Nu-mi pare rău că am așteptat atât de mult, poate că a trebuit să-mi parcurg propriile experiențe de viață – de la cea a maternității până la cea a bolii – ca să pot înțelege mai bine ce se găsește în povestea Reghinei. Când am decis s-o scriu pe asta și nu pe cele două cărți pe care le aveam în minte, am făcut-o cu disperare, gândindu-mă că trebuie să mă grăbesc. Am renunțat pur și simplu la o parte din jobul meu, am rămas pe un part-time, ca să am două zile în care să pot rămâne numai eu cu tastatura. Era imperios necesar să-mi salvez personajul, era esențial. M-am luptat pentru asta.

Spui că ai scris cartea cu disperarea omului care pare că nu mai are timp..

Am început *Cartea Reghinei* în momentul în care mama a făcut un atac cerebral și-a trebuit ca eu și frații mei să stăm cu ea în spital, zi și noapte, până la externare. Două veri la rând le-am petrecut la Sângeorz, făcând treabă de infirmieră, ceea ce-a însemnat îngrijirea mamei de dimineața până noaptea. E cel mai intim contact pe care îl poți avea cu cineva. Toți oamenii care au astfel de probleme știu ce înseamnă asta. Noi, fiind mai mulți frați, a trebuit să ne organizăm. Frații mei, plecați în străinătate, s-au întors ca să putem face față acestei situații. Știam că, dacă o lăsăm într-un spital sau într-o îngrijire de altă natură decât a noastră, o vom pierde foarte repede. Medicii ne-au spus că nu va supraviețui nici trei zile. În prima vară, deși paralizată, încă vorbea. Și ne-am amintit împreună o mulțime de lucruri. Apoi au urmat alte episoade vasculare. Am știut că nu mai pot lăsa nespuse povestea fantastică și incredibilă a acestei femei. Mă găseam într-o cursă cu moartea, nu cu viața.

„Trebuie să scot la lumină cel puțin alte două povești din nordul meu transilvan”

Foto: Mircea Cărtărescu

În Sângeorzul de azi s-a mai păstrat ceva din lumea asta rebreaniană, pe care o evoci în roman?

Lumea nordului meu coincide cu cea a lui Liviu Rebreanu, firește. El a copilărit chiar lângă orașul meu, tatăl lui a fost învățător într-o localitate la șapte kilometri distanță, Maieru, iar eu am urmat liceul din Armadia (numele pe care Liviu Rebreanu îl dă localității Năsăud, fost oraș grăniceresc, unde era granița Imperiului Austro-Ungar), care apare în *Ion*. Și azi poți recunoaște fiecare detaliu de arhitectură a clădirii din romanul scris acum 100 de ani. La fel e și cu lumea locului, ea încă se mai găsește, e drept că împrăștiată, ca un fel de comunitate arhaică. Față de ea mă simt eu responsabilă, pe ea o caut când ajung acolo. Hotelurile ruinate, chipul deteriorat al fostei stațiuni cândva glorioase, râul betonat parțial pentru locuri de parcare sunt dintr-o istorie străină mie, pe care o resping și o detest.

Ai vorbit despre lumea aceasta în *Nordul și Credința*, în *Pelinul negru*, acum în *Cartea Reghinei*, volume din seria nordului tău transilvan. Mai e loc pentru alte cărți aici?

Mi-am dat seama, ajungând la 40 de ani, că timpul nu mai are răbdare, vorba lui Preda, și că trebuie neapărat să mă mobilizez să scot la lumină cel puțin alte două povești nespuse. Doar să fiu sănătoasă și să am putere.

„Sunt oameni cu care te simți foarte aproape, un fel de gemeni ai tăi”

Și tu, și soțul tu, Mircea Cărtărescu – amândoi născuți într-o zi de 1 iunie – ați scris și ați finalizat concomitent două cărți autobiografice, care dezvăluie tristeți, melancolii ale voastre. Ați găsit concomitent tihna de a vorbi despre ele, în condițiile în care, și pentru voi, ultimii doi ani au fost efervescenti civic, fiind nelipsiți de la protestele împotriva abuzurilor Puterii. Și ați lansat aceste volume în același timp. Asta în condițiile în care, ai spus într-un interviu, nu vorbiți despre cărțile la care lucrați decât când sunt gata. Din exterior, această situație duce cumva cu gândul la oameni care se află la un perfect unison, la suflete pereche..

Într-adevăr, noi nu vorbim niciodată despre ce scriem, cel mult ne respectăm timpul și spațiul de lucru. Niciodată nu aflăm pe parcurs ce se petrece într-un proiect al celuilalt. Mai degrabă descopăr în vreun interviu despre ce e vorba într-o carte viitoare a soțului meu. Abia după ce scriem *Sfârșit* pe manuscrise, devenim fiecare primul cititor al celuilalt. Mereu mă gândesc ce noroc am cu un cititor extraordinar, care nu menajează, care ține cu cartea, nu cu autorul, care are sinceritate, nu complezență. Acest prim feedback e mai important decât toate lecturile ulterioare.

Melancolia este o carte a singurătății, a însingurării, o carte metafizică și mult mai transparentă ca altele. Sper să ajungă la cât mai mulți cititori care s-o vadă deopotrivă cu ochii minții și cu aceia ai sufletului.

Suntem gemeni, născuți amândoi în 1 iunie. Dincolo de ceea ce scriem, suntem parte din viața noastră comună, expuși la un anumit tip de coroziune a mediului care e la fel și în cantități similare. Poate asta pătrunde misterios în paginile noastre, de-aici un fel de halou familiar.

Crezi în existența sufletelor pereche?

Nu m-am gândit niciodată la asta, dar știu sigur că sunt oameni cu care te simți foarte aproape, un fel de gemeni ai tăi, și e mare lucru dacă-i întâlnești. Cei mai mulți dintre noi nu comunică, sunt cumplit de singuri într-o relație, într-o viață. Nu știu cum s-ar putea schimba asta. Poate citind literatură, și numai pentru că prin asta își înmulțești viețile.

Notă: acest interviu a fost publicat în premieră pe siteul PUTEREA A CINCEA, aici!